

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Hämeen TE-toimiston näkemyksen mukaan kotoutumisajan lyhentäminen edellyttäisi kotoutumiskoulutusten lisäämistä ja tehokkaampaa järjestämistä, sillä kotoutumisajalle asetettuja tavoitteitahan ei ole lailla tarkoitus heikentää. Kotoutumisajan lyhentäminen edellyttäisi, että ihmiset voisivat osallistua koulutukseen välittömästi maahan tultuaan. Tällä hetkellä reaalitilanne on kuitenkin se, että kotoutumiskoulutuksiin jonotetaan pitkiäkin aikoja. Kuntien näkökulmasta korvasajan lyhentämisen aiheuttamat kotoutumistoimenpiteiden määrälliset heikennykset voivat näkyä peruspalveluiden palvelutarpeena myöhemmin. Säästö voi siirtyä kuluksi myöhempään vaiheeseen kotoutumisajan ulkopuolelle.

Kotoutujat ovat hyvin erilaisessa tilanteessa maahan tultuaan. Osalla on kyky opiskella kieltä itsenäisesti ja ottaa vastuuta kotoutumisestaan kuten esityksessä on toivottu, mutta monella tähän ei ole mahdollisuutta oman taustansa vuoksi. Tästä syystä kotoutumisajan lyhennystä pohdittaessa tulisi ottaa yksilölliset erot huomioon. Kotoutujien kirjo koostuu korkeakoulutetuista luku- ja kirjoitustaidottomiin.

On esimerkiksi huomioitava maahanmuuttajaäidit, joiden tukeminen on ehdottoman tarpeellista. TE-toimistoilla on ollut asiakkaita, joilla ei ole oikeutta luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen, kotoutumisaika on kulunut loppuun, opintoja ei tueta työttömyysturvalla, eikä niihin ole opintotukioikeuttakaan. Tällainen ei varmastikaan palvele ketään, koska ilman ko. taitoja, ihminen on täysin riippuvainen lähipiirinsä tuesta, ja on jokseenkin epätodennäköistä, että hän kykenisi integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan toivotulla tavalla.

On myös huomioitava maahan tulleiden tukeminen kotoutumisajan päättymisen jälkeen. Lakiesityksessä todetaan ajan lyhentämisen tuovan säästöjä maksuajan lyhentämisenä, mutta myös

sitä kautta, että laaditaan vähemmän kotoutumissuunnitelmia. Tosiasiassa jos henkilö ei ole työllistynyt, tehdään heidän kanssaan työllistymissuunnitelma, joten käytettävissä olevien palveluiden kirjo heille heikkenee, mutta viranomaistyö ei muutu mihinkään. Emme näe, että tästä syntyisi juurikaan säästöjä.

Tulkkaukskustannusten sisällyttäminen laskennallisiin kustannuksiin saattaa houkutella tulkin käytön vähentämistä säästötarkoituksissa. Tulkkaukspalvelujen tarjoamista kotoutumisajalla eikä myöskään kotoutumisajan jälkeen ole järkevää rajoittaa. Asiantuntijat osaavat kyllä katsoa tulkkaukspalveluiden tarpeen tilanteen mukaan. Vuosiakin Suomessa asunut voi välillä tarvita näitä palveluita ja virkailijan on varmistettava yhteinen ymmärrys palveluissa. Sekä asiakkaan, että virkailijan oikeusturva on vaarassa, jos tulkkausta joudutaan säästösyistä vähentämään. Virkailijan on huomioitava hallintolaissa mainittu oikeus tulkkaukseen.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkaukskustannuksesta (32 a §)

Käyttämättä jääneet ajat eivät ole olleet TE-toimistossa mikään suuri ilmiö. "No show" - tulkkauksmaksun ajatus on sinänsä ymmärrettävä, mutta käytännössä sen toteuttamiseen pitäisi luoda uusi ja melko haastava toimintatapa. Haasteellista on se, miten asiasta tiedotetaan asiakkaalle ja miten arvioidaan alueellisesti yhtenäisesti hyväksyttävä syy poisjäämiseen tai maksun perimisen kohtuuttomuus.

Asiakkailla on usein taloudellisessa tilanteessa haasteita, joten jäisivätkö maksut tai perintämaksut kuitenkin hoitamatta ja lopulta yhteiskunnan vastuulle? Saapumatta jättäminen aiheuttaisi asiakkaalle kustannuksen vain tilanteessa, jossa TE-asiantuntijan kielitaito ei riitä palvelemaan asiakasta hänen äidinkielellään tai asiointikielellään, mutta ei tilanteissa, joissa TE-asiantuntija kykenee palvelemaan ko. kielellä asiakasta.

Lakiehdotuksessa ohjeistetaan, että "jos ajanvaraus tehdään viranomaisen toimesta, on ohjeet annettava kirjallisesti asiakkaan ymmärtämällä kielellä". Tämä ohjeiden käännättäminen eri kielille siirtää kustannuksia tulkkausta edeltäviin palveluihin ja monimutkaistaa palveluprosessia. Luku- ja kirjoitustaidottomien kohdalla informointi olisi kuitenkin tehtävä suullisesti, jolloin tulkki tarvittaisiin jo ennen aikavarausta.

Esityksen mukaisesti maksun saisi periä vain niissä tilanteissa, joissa maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai työvoimaviranomainen on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä maksu peruuttamattomasta ajasta sekä antanut ohjeet ajan peruuttamiseksi ennalta. Kohtuuttomuus arvioitaisiin kuitenkin aina tapauskohtaisesti. Asiakkaan ennakkoinformointi, yksittäisten tilanteiden selvittäminen ja kohtuullisuuden arvioiminen on lisätty virkailijoille, joka tulee huomioida.

Esityksen mukaan tämä tulkkausmaksu tulisi vain kotoutuja-asiakkaille. Käytännössä tulkkauspalveluita käytetään myös muiden asiakkaiden kanssa. Olisi epäoikeudenmukaista, että näitä asiakkaita maksu ei koskisi.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Alaikäisenä yksin tulleiden ikärajan laskeminen suhteessa lastensuojelulakimuutokseen vaikuttaa tasapuoliselta suhteesta lastensuojelulakiin esitettyyn muutokseen ikärajan laskemisesta.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Korvausajan lyhentäminen voi vaikuttaa kuntien halukkuuteen ottaa vastaan kiintiöpakolaisia. On kuitenkin kannatettavaa, että kunnan ja hyvinvointialueen tehtäviä selkiytetään koskien pakolaisten vastaanottoa.

Muut huomiot

-

Ahomäki Maarit
Hämeen TE-toimisto